

נחמד למקרא

לעילוי נשמת
האישה הצדקנית
מרת עליזה בת מויל טוב ע"ה
למשפחת מלכא

פנינים מתוך הספר 'נחמד למקרא' העתיד לצאת לאור בעז"ה | פרשת וירא

"וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמזו סלת לוישי ועשי עגות" (יז, ו)

יש לעיין, מדוע הוצרך אברהם לומר לשרה - "מהרי". וכע"ז הקשה ה"אלשיך" (כאן), על מה שאמר לה - "לושי", וכי סדר הפת בא ללמדה, עיי"ש.

ויש לבאר, עפ"מ"כ רש"י להלן (פסוק י) "כעת חיה, כעת הזאת לשנה הבאה, ופסח היה ולפסח הבא נולד יצחק". מבואר, דהמלאכים באו אל אברהם בפסח, וכדי שלא ישלם באיסור חמץ, זירו את שרה ואמר לה "מהרי". ויתכן, ד"מהרי" קאי על "לושי", שתלוש במהירות שלא תחמיץ העיסה. וכ"כ בפירוש "טירת כסף" (יה, י).

ולפ"ז, מה שנאמר "עגות", אפשר דרצה להביא להם מצה עשירה. וכ"כ ה"שפתי חכמים" (יט, ג, אות א), דמה שלא נאמר גבי אברהם "עגות מצות", כמו שנאמר אצל לוט "ומצות אפה", משום דאברהם צוה שתעשה מצה עשירה, לפי כבוד האורחים.

"ויקוז זומאה וזולב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עבד עליהם תזות העץ ויאכלו" (יז, ז)

"ויקח חמאה וגו'. ולחם לא הביא, לפי שפירסה שרה נדה, שחזר לה לורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה" (צ"מ פז).

שמעתי להקשות, איך פירסה שרה אותו היום דם נדות, הלא אמרו חז"ל (יבמות סד): "שרה אמנו אילונית היתה, שנאמר (יא, ל) ותהי שרי עקרה אין לה ולד, אפילו בית ולד אין לה", והיינו שלא היה לה רחם שהוא בית ולד, וא"כ איך ראתה דם נדות, הלא הדם מצטבר ויוצא מן הרחם, ואשה שאין לה רחם אינה רואה דמים כלל.

והנה, עי' ב"שפתי חכמים" (אות ז) שכתב, דלאו דוקא פירסה נדה, דהא להלן (פסוק יב) נאמר "אחרי בלתי היתה לי עדנה", משמע, שעדיין לא היה לה וסת. אלא שחזר לה אורח כנשים, דהיינו שראשה ואיבריה כבדים עליה, והיתה יראה שמא תהיה נדה ותטמא את העיסה וכו'. לפ"ז לא קשיא מידי.

אכן, לפ"מ"כ (שם) בפירושו השני, דבאמת פירסה שרה נדה, ומה דכתיב "אחרי בלתי היתה לי עדנה", והרי היה לה וסת ומה תמיהתה. אלא דסבורה היתה מקרה בעלמא הוא וכו', עיי"ש. הדרא קושיא, איך ראתה דם נדות.

ולכאורה, מלשון רש"י (כאן) "שחזר לה אורח כנשים" וכו', וכ"כ בפירושו לבבא מציעא (שם) "פירסה נדה, חזר להיות לה אורח כנשים", וכן ממש"כ להלן (פסוק יא) "חדל להיות, פסק ממנה", משמע, שקודם לכן שרה אמנו ראתה דם נדות, אלא שפסק לה עקב זקנותה, ועכשיו חזר לה. נמצא, ששייך באשה דם נדות אע"פ שאין לה רחם, וצ"ע.

"וישא עליזו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירין לקראתם מפתחו האהל וישתזזו ארצה" (יז, ב)

יש להעיר, מדוע הוסיף הכתוב "מפתח האהל", הלא כבר נאמר (פסוק א) "והוא ישב פתח האהל", וא"כ ודאי שרץ משם.

ונראה, דהנה נפסק בשו"ע (או"ח סי' צ, יב) "מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת, וכן לכל דבר מצוה". ומבואר במשנ"ב (סק"מ), דעיקר הריצה יהיה כשבא סמוך לבית הכנסת, דאז ניכר שעושה לשם מצות בית הכנסת, ולכן בשחרית שהולך עם טלית ותפילין בידו, דתמיד ניכר הוא, צריך לרוץ כבר מפתח ביתו, עיי"ש.

לפ"ז י"ל, דהכא באברהם אבינו שהיה ניכר שרץ למצות הכנסת אורחים, דמשו"ה היה יושב פתח האהל (עי' רש"י פסוק א), לכך רץ כבר מפתח האהל, וזהו שמדגיש הכתוב - "וירץ לקראתם מפתח האהל", דהריצה לדבר מצוה היתה כבר מפתח האהל.

"וישא עליזו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירין לקראתם מפתחו האהל וישתזזו ארצה" (יז, ב)

"והנה שלשה אנשים. אחד לנצר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה ב' שליחויות, חדע לך וכו'. ורפאל שרפא את אברהם, הלך משם להציל את לוט, הוא שנאמר ויהי כהוליאם אותם החולה, ויאמר המלט על נפשך, למדת שהאחד היה מליץ" (צ"מ פז).

יש להעיר, מדוע נקט רש"י בסדר הזה - "אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם", הלא רפואת אברהם היתה בתחילה, לאחמ"כ בשורת שרה, ובסוף הפיכת סדום.

עוד יש להעיר, דבבא מציעא (שם) נקטו חז"ל סדר אחר: "מאן נינהו שלשה אנשים, מיכאל וגבריאל ורפאל, מיכאל שבא לבשר את שרה, רפאל שבא לרפא את אברהם, גבריאל אזל למהפכיה לסדום". ואמאי רש"י לא ניחא ליה בסדר זה.

ונראה לבאר, דהנה ידועה הקושיא על הא דכתב רש"י "ורפאל שרפא את אברהם, הלך משם להציל את לוט", הא אין מלאך אחד עושה ב' שליחויות. ומתמצים, דהוי שליחות אחד, דהצלה של רפואה והצלה של חיים, אחת היא (עי' שפתי"ח אות כ).

לפ"ז א"ש, הא דכתב רש"י "ואחד לרפאות את אברהם" בסוף, דשליחות המלאך שריפא את אברהם לא הסתיימה אלא בהצלת לוט, וא"כ שפיר נקט רש"י בסדר, תחילה בשורת שרה, אח"כ הפיכת סדום, ובסוף הצלת לוט [שהתחילה ברפואת אברהם].

ובזה מיושב נמי, מדוע רש"י שינה מלשון חז"ל (ב"מ שם), דהתם אין זה כסדרן, דהא רפואת אברהם קדמה לבשורת שרה.

"ויאמרו אליו איה שירה אשתך ויאמר הנה באהל" (יוז, ט)
"צצבא מליעא (פז). איתא, יודעים היו מלכאני השרת פרה אמנו
היכן היתה, אללא להודיע שנטענה היתה, כדי לחצבה על צעלה.
אמר רבי יוסי בר חנינא, כדי לשגר לה כוס של צרכה".

יש להעיר, הלא חלק משליחות המלאכים היתה לבשר את שרה,
כמש"כ רש"י לעיל (פסוק ב), וא"כ יש לומר, דמשו"ה שאלו את
אברהם "איה שרה אשתך", כדי לעשות שליחותם ולבשר לה
שתזכה לבן, וכמו שנאמר מיד (פסוק י) "ויאמר שוב אשוב אליך
כעת חיה והנה בן לשרה אשתך" וכו'. וכן פירשו ה"ספורנו"
וה"אור החיים" (כאן). וא"כ מה הכרחו של רש"י ששאלו כן - כדי
להודיע שצנועה היתה וכו'.

ונראה לבאר, דאם השאלה "איה שרה אשתך" היתה כדי לבשר
את שרה, לא היה נאמר "ויאמרו" בלשון רבים אלא "ויאמר",
דהא רק מלאך אחד נשלח לבשרה, דאין מלאך אחד עושה ב'
שליחות, וזהו שנאמר "ויאמר שוב אשוב אליך" וכו', בלשון
יחיד, וכמבואר ברש"י לעיל (פסוק ב), ע"כ דמה שנאמר "ויאמרו
אליו איה שרה אשתך", הוא להודיע שצנועה היתה וכו'.

**"ותשקין את אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשיכב
את אביה ולא ידע בשכיבה ובקומה" (יט, לג)**

"ותשקין וגו'. יין נזמן להן צמעה, להוליח מהן צ' לומות"
(מכילתא בשלח פרשת השירה צ).

יש לדקדק, מהו שנאמר "בלילה הוא", לכאורה "בלילה ההוא"
הו"ל למימר, וכמו שנאמר בסמוך (פסוק לה).

וראיתי שמצינינים, לדברי רש"י להלן (ל, טז) עה"פ "וישכב עמה
בלילה הוא", הנאמר גבי יעקב ולא, שכתב: "הקב"ה סייעו שיצא
משם יששכר" (נדה לא). וכתב ה"שפתי חכמים" (שם, אות ש),
ד"הוא" היינו הקב"ה, דאל"כ "ההוא" מיבעי ליה. וזהו נמי כוונת
רש"י (כאן), "יין נזמן להן במערה" וכו', והיינו דהקב"ה זימן להן
יין במערה, ולכך נאמר "הוא" ולא "ההוא". וכע"ז כתב ה"שפתי
חכמים" (כאן, אות ח), עיי"ש.

סג

והנה, ב"בראשית רבה" (נא, ח) איתא: "מנין היה להם יין במערה,
אלא ממה שהיין מרובה להם היו מחביאין אותו במערות. אמר
רבי יהודה בר סימון, נעשה להם מעין דוגמא של עולם הבא".

ועי' ברא"ם (כאן) שהקשה, מדוע רש"י נקט כמ"ד שנעשה להן
נס, דמשמע מזה שלשם שמים נתכוונו, הרי לאחמ"כ כתב
"בכירה שפתחה בזנות", משמע, שלשם זנות נתכוונו ולא לשם
שמים, וא"כ הו"ל למינקט כמ"ד שהיה היין מרובה להם, והיו
מחביאין אותו במערות.

ולמבואר לעיל א"ש, דרש"י הוכרח לזה משום שנאמר "הוא",
ולא "ההוא", ד"הוא" היינו הקב"ה שזימן להן יין במערה, לכן
פירש "יין נזמן להן במערה" וכו', והיינו כמ"ד שנעשה להן נס.
[עוד יתכן לומר, דרש"י אכן כלל בזה את שני הדעות, דלא כתב
"זימן" אלא "נזמן"].

ולפ"ז א"ש נמי, מדוע רש"י לא פירש כן כבר בקרא לעיל (פסוק
לב), שאמרו בנות לוט - "לכה נשקה את אבינו יין", דמהיכן יש
להם יין במערה, אלא "יין נזמן להן במערה" וכו'. דבקרא התם,
שפיר יש לומר כמ"ד שהיו מחביאין יין במערות, וחשבו בנות
לוט שימצאו שם יין להשקות את אביהן, ואין הכרח שהקב"ה
זימן להן את היין, משא"כ הכא דכתיב "הוא", ע"כ שהקב"ה הוא
זה שזימן להן יין במערה.

"ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם
מצוזק" (כא, ט)

"מלחקה. לשון עבודה זרה, כמו שנאמר (שמות לב, ו) ויקומו ללחקה.
דבר אחר, לשון גלוי עריות, כמה דתימא (להלן לט, יז) ללחקה
צי. דבר אחר, לשון לליחה, כמו יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו"
וכו' (פ"ב, ג, יד).

יש להעיר, וכי רק שרה אמנו ראתה את מעשיו של ישמעאל,
ואברהם אבינו לא ראה. ועוד, אמאי האריך הכתוב בלשונו "את
בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם", הא לכאורה סגי לומר
"ותרא שרה את בן הגר מצחק".

ויש לבאר, עפמש"כ בתרגום "יונתן בן עוזיאל" (כאן) "וחמת שרה
וכו' מגחך לפולחנא נוכראה וגחין לה", והיינו שהיה ישמעאל
משתחוה לע"ז, ועושה עצמו כאילו עובד להשי"ת.

והנה מצינו בחז"ל (עי' רש"י להלן פסוק יב), שאברהם היה טפל
לשרה בנביאות. וא"כ יתכן לומר, דדוקא שרה שהיתה גדולה
בנביאות, ראתה את עומק מחשבתו של ישמעאל שעובד באמת
לע"ז, ורק כלפי חוץ מראה עצמו שעובד להשי"ת. ולכן אמרה
לאברהם (פסוק י) "גרש האמה הזאת ואת בנה", דמן הצבועים יש
להיזהר ולהישמר ביתר שאת.

ולפ"ז, א"ש לשון הכתוב - "את בן הגר המצרית, אשר ילדה
לאברהם". דשרה אמנו ראתה בו שני הפכים, מצד אחד - "את בן
הגר המצרית" שעובד עבודה זרה, ומצד שני - "אשר ילדה
לאברהם" שהיה מראה עצמו כאילו עובד להשי"ת.

**"וישיכם אברהם בבקר ויזבש את זמרו ויקוז את שני
זעריו ואת יצוזק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל
הבקים אשר אמר לו האלוקים" (כב, ג)**

"את שני נערי. ישמעאל ואליעזר, שאין אדם חסוב רשאי ללאת
לדרך בלא צ' אנשים, שאם יטכרך האחד לנקצו ויתרחק, יהיה
השני עמו" (ויק"ר כו, ז).

יש להקשות, הלא כל עיקר הליכתו של אברהם אבינו היתה
לעקוד את יצחק, וא"כ היה צריך להקדים את לקיחת יצחק,
ואמאי נאמר "ויקח את שני נעריו אתו", ורק לאחמ"כ "ואת יצחק
בנו".

ונראה ליישב, דהנה מבואר ברש"י (כאן) שמה שלקח אברהם את
ישמעאל ואליעזר, הוא משום שאין אדם חשוב רשאי לצאת
לדרך ללא ב' אנשים. נמצא, דהליכת ישמעאל ואליעזר קשורה
להליכת אברהם, ואינה נחשבת כהליכה בפני עצמה, וזהו
שמדגיש הכתוב - "אתו", דלכאורה תיבה זו מיותרת, דלאחר
שלקחם ודאי שהלכו אתו, אלא לומר שכל הליכתם היתה
בשביל אברהם. לפ"ז נמצא, דלא הקדים את לקיחת "שני נעריו"
ללקיחת "יצחק", דהליכתם כלולה בהליכת אברהם עצמו. שו"ר
כע"ז ב"אילת השחר" (כאן), עיי"ש.

עוד יש ליישב, שאברהם אבינו לא רצה שיצחק יבין שהוא
העיקר בהליכה זו [עי' רש"י (פסוק ו) שיצחק לא הרגיש בדבר],
לכן הקדים את לקיחת ישמעאל ואליעזר ללקיחת יצחק. וכן
הביא ב"אילת השחר" (כאן) בשם ה"כתב והקבלה". [ולכאורה,
לפי הפשט הראשון, כבר לא שייך ליישב כן, דאכתי חשיב
שלקחו ראשון, ויכול יצחק להרגיש בדבר].